

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. IV. De simplici volitione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

effectus, sed aliquid accidens illi adjunctum: A
 Nam quod aliquis perfundens aliquem aqua, abluat
 ipsum, non est circumstantia ablutionis, sed quod ablu-
 endo infrigidet, vel calefaciat, & sanet, vel noceat, hoc
 est circumstantia, inquit D. Thomas hic art. 3. ad 3.
 Circumstantia Vbi exprimit locum in quo fit ac-
 tio; qui si sit publicus, reddit peccatum publi-
 cum & scandalosum; si sacer, facit illud esse sa-
 crilegium, & Deo specialiter injuriosum, quia
 domum Dei decet sanctitudo. Circumstantia
 Quibus auxiliis, significat instrumenta seu media
 quibus operans utitur: v. g. si quis utitur auxi-
 lio infidelium ad aliquod bellum, si incantatio-
 nibus magicis, si ope Dæmonum; illa præbent
 speciem malitiæ distinctæ. Circumstantia Cur
 designat finem, non intrinsecum & qui se tenet
 ex parte operis (hic enim pertinet ad assentiam)
 sed extrinsecum, & ab ipso operante intentum,
 ut si quis furetur propter adulterium, vel det
 elemosynam propter vanam gloriam. Circum-
 stantia Quomodo, explicat modum quo actus fit,
 nempe tardè vel velociter, intensè vel remissè;
 & hæc circumstantia communiter non mutat
 speciem, sed tantum modificat actum. Ultima
 denique circumstantia, scilicet Quando, signifi-
 cat tempus, in quo duo considerantur, scilicet
 qualitas temporis, & quantitas; qualitas, ut si
 fit dies festus, & quis non audiat missam, vel fa-
 ciat opus servile; quantitas verò, ut si actus
 multum vel parum duret; si enim sit diuturni-
 tas valde notabilis, aggravatur notabiliter pec-
 catum, non tamen mutatur species. De quo
 infra, cum agemus de bonitate & malitia ac-
 tum humanorum.

DISPUTATIO IV.

De simplici volitione.

Ad questionem 8. D. Thomæ.

EXPLICATIS conditionibus generalibus
 actu humanorum, quæ sunt ratio vo-
 luntarii, ac liberi, & circumstantiæ in com-
 muni, exponit S. Doctor singulos actus huma-
 nos in particulari, incipiendo ab illis qui sunt
 circa finem, & progrediendo in alios qui ver-
 santur circa media. Primus autem voluntatis
 actus circa finem, appellatur voluntas (nomine
 potentia illi appropriato, sicut prima principio-
 rum cognitio nuncupatur intellectus) vel simplex
 volitio, quia habet objectum omnino simplex,
 nempe finem sumptum præcisè secundum se;
 cum alii actus posteriores, vel respiciant finem
 in ordine ad media, ut intentio, vel media cum
 respectu ad finem, sicut electio, consensus, & as-
 sensus, atque ita non habeant objectum simplex,
 sed aliquo modo duplicatum. Licet autem D.
 Thomas de simplici volitione in hac quæstione
 principaliter intendat differere, plura tamen
 admiscet de ipsa potentia volitiva, quia ex-
 acta hujus notitia ita requi-
 rit.

ARTICVLVS I.

An objectum voluntatis, aut simplicis volitionis, sit solum bonum, vel indifferens ad bonum & malum?

LICET omnes ferè Theologi & Philosophi
 tanquam generale principium, ab omnibus
 sapientibus admittunt, recipiant, voluntatem
 non esse nisi boni, & omnia bonum appetere:
 sunt tamen aliqui Nominales, qui putant vo-
 luntatem posse ferri in malum, sub ratione mali,
 & ita adæquatam ipsius objectum non esse bo-
 num, sed indifferens ad bonum & malum. Scotus
 etiam in 1. dist. 1. quæst. 4. alii que in locis
 circa hoc videtur anceps & dubius, atque non
 esse sufficienter hucusque probatum, quod vo-
 luntas non possit odio habere bonum, & velle
 malum sub ratione mali.

S. I.

Conclusio negativa statuitur.

DICO tamen: Solum bonum, ut abstrahit à
 vero vel apparenti, esse objectum volunta-
 tis, seu simplicis volitionis; unde licet voluntas
 affectu prosecutionis possit ferri in bonum ali-
 quod apparet, quod revera malum est, non ta-
 men in malum cognitum ut tale.

Probatum primò ex Aristotele qui 1. Ethic. 1.
 cap. 1. tanquam fundamentum totius moralis
 scientiæ ponit illud principium: Bonum est quod
 omnia appetunt: Sed illud esset falsum, si volun-
 tas affectu prosecutionis posset ferri in malum,
 sub ratione mali, & si ejus objectum esset ali-
 quid abstrahens à bono & malo: Ergo &c.

Confirmatur ex SS. Patribus: Dionysius e-
 nim cap. 4. de divin. nominibus, docet quod
 malum est præter voluntatem, & quod omnia
 bonum appetunt, ut refert D. Thomas hic art.
 D in argumento sed contra. Et Augustinus in En-
 chir. cap. 86. sic ait: Beati esse volumus: & miseri
 non solum esse volumus, sed neque velle possumus. Item
 Boëtius 4. de consolat. profa 2. Omnes (in-
 quit) homines, boni pariter ac mali, indifferenter in-
 tentione ad bonum pervenire nituntur.

Respondent Nominales, Aristotelem, & SS.
 Patres, nomine boni & mali intellexisse idem
 quod appetibile & odibile.

Sed hæc interpretatio absurda est: nam in
 hoc sensu Aristoteles & SS. Patres locuti essent,
 nugatoria esset eorum locutio: cum enim di-
 cunt solum bonum esse appetibile, & solum
 malum odibile, sensus esset, solum appetibile
 esse appetibile, & solum odibile esse odibile.

Probatum secundò conclusio: De potentia
 volitiva, & illius actibus, eo ferè modo, propor-
 tione servatâ, philosophari oportet, quò de in-
 tellectiva, & operationibus ejus: Sed objectum
 adæquatam intellectus est ens ut verum, non
 verò ens ut abstrahens à vero vel falso: Ergo pa-
 riter objectum adæquatam voluntatis, subin-
 deque primæ operationis illius, erit ens ut bo-
 num, non verò ut abstrahens à bono & malo, seu
 à convenienti & inconvenienti. Unde sicut in-
 tellectus non potest assentiri falso, nisi sub ra-
 tione veri; ita nec voluntas potest prosequi ma-
 lum, nisi sub ratione boni, seu ut vestitum boni-
 tate aliquâ, verâ, vel apparente.

Probatur Tertio conclusio ratione D. Thomae. Voluntas, sumpta pro volitione, seu actu volendi, est quidam appetitus rationalis: Sed omnis appetitus tendit in bonum: Ergo & omnis volitio. Major patet, Minor probatur. Appetitus nihil aliud est, quam quaedam appetentis inclinatio aliquid: Sed nihil inclinatur nisi ad id quod est sibi conveniens, & per consequens bonum: Ergo appetitus non est nisi boni. Hac tamen, subdit S. Doctor, est differentia inter appetitum naturalem, & appetitum rationalem, quod appetitus naturalis semper fertur in verum bonum, ac verè conveniens ipsi appetenti; appetitus autem rationalis non semper fertur in verum bonum, ac verè conveniens ipsi appetenti, sed saepe fertur in bonum tantum apparentis, quod est simpliciter malum ac disconveniens appetenti. Cujus differentiae ratio est, quia appetitus naturalis consequitur formam naturalem, quae tendit semper ad suam perfectionem, ac proinde ad verum bonum, & vere ipsi conveniens; appetitus autem rationalis consequitur formam apprehensam: constat autem quod aliquid potest apprehendi ut bonum & conveniens, quod in se nec est bonum nec conveniens. Ex qua differentia solvuntur plura argumenta adversus sententiam, quae solum probant voluntatem posse ferri in malum apprehensum sub ratione boni, ut ex solutione argumentorum patebit.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obiectis primò: Si bonum esset objectum adaequatum voluntatis, ipsa nullum posset habere actum qui versaretur circa malum: Sed hoc est falsum, ut patet in actu nolitionis & fugae: Ergo &c. Sequela probatur: quia nullus actus potentiae potest se extendere extra objectum adaequatum illius.

Respondeo, negando sequelam Majoris: nam saepe potentia & habitus operantur per modum recessus & fugae circa contrarium sui objecti, v. g. intellectus respicit falsum, & habitus iustitiae actum iniustitiae, &c. Unde D. Thomas hinc art. 1. ad 1. *Voluntas se habet & ad bonum & ad malum, sed ad bonum appetendo ipsum, ad malum verò fugiendo illud.* Nec propterea voluntas se extendit extra suum objectum adaequatum, quia quando fugit malum, quodammodo operatur propter bonum; ex eo enim malum fugit, quia bonum appetit: v. g. ideo quis odit mortem aut aegritudinem, quia amat vitam & sanitatem. Sicut ergo ens dicitur objectum formale adaequatum intellectus, quamvis intellectus possit cognoscere negationes & privationes, quae sunt non entia, ex eo quod illa cognoscantur sub ratione entis ex parte modi cognoscendi, & ad illud per se ordinantur: & sicut Deus est objectum formale adaequatum Theologiae, quamvis aliquis actus Theologiae versetur circa creaturas, quia illae non considerantur aut attinguntur à Theologia, nisi in ordine ad Deum: ita quia voluntas, dum per actum nolitionis fugit malum, illud fugit sub ratione alicujus boni, ideo semper stat objectum formale adaequatum voluntatis esse bonum.

Obiectis secundò: In odio inimicitiae, quò volumus malum inimico, volumus malum sub ratione mali formaliter: Ergo voluntas potest ferri in malum sub ratione mali. Consequentia patet,

Tom. III.

A Antecedens probatur, tum ex D. Thoma qu. 12. de malo art. 4. ubi ait: *Odium querit malum proximi sub ratione mali, & invidia contrariatur bono proximi sub ratione boni.* Tum etiam hac ratione. Odium inimicitiae opponitur disiecte amori amicitiae: Sed amor amicitiae vult bonum amico, quatenus est bonum illi: Ergo odium inimicitiae vult malum inimico, formaliter quò malum illius est.

Respondeo, odium inimicitiae respicere malum sub ratione mali proximi, sed non absolute sub ratione mali: quia malum & destructio inimici apparentiam boni habet respectu odientis, & sub illa apparentia & representatione appetitur; sicut è contra bonum alterius ut crescens, invidenti apparet malum. Unde D. Thomas non dicit quod odium querat malum absolute sub ratione mali, sed malum proximi: in quo directè opponitur amori amicitiae, quae vult bonum amico, quatenus illi bonum est.

Obiectis tertio: In hoc differt peccatum ex malitia à peccato ex ignorantia, vel passione, quod ille qui peccat ex malitia, vult malum sub ratione mali; ille autem qui peccat ex ignorantia, vult malum credens esse bonum; qui verò ex passione, vult malum ex ipso impetu boni sensibilis attrahentis: Sed voluntas aliquando peccat ex malitia, ut quando odit Deum: Ergo interdum vult malum sub ratione mali.

Confirmatur ex D. Thoma infra qu. 19. art. 7. ad 2. ubi ait: *Qui vult dare elemosynam propter inanem gloriam consequendam, vult id quod de se est bonum, sub ratione mali.*

Ad objectionem respondeo, negando Majoris: non enim ideo aliquis dicitur peccare ex malitia, quia vult malum sub ratione mali, sed quia peccat cum perfecta cognitione malitiae & deformitatis; quod non contingit in illis qui peccant ex ignorantia, vel ex passione, quia ignorantia & passione intellectus impeditur ne malitiam actus perfecte cognoscat. Ille ergo qui peccat ex malitia, apprehendit quidem malitiam & deformitatem actus, & ex hoc dicitur peccare ex malitia; illud tamen quod movet ejus voluntatem, est bonum delectabile, vel utile, quod apprehendit in actione peccaminosa.

Ad confirmationem dicatur D. Thomam loco citato solum velle, quod ille qui dat elemosynam propter inanem gloriam, vult id quod de se est bonum, sub ratione mali moralis, nempe inanis gloriae; non tamen sub ratione mali ut sic, quia tunc intendit honorem, quem bonum quoddam naturale reputat.

Obiectis quartò: Potest aliquis appetere non esse, ut patet in damnatis, & in illis qui ex desperatione se occidunt: Sed non esse non potest appeti sub aliqua ratione boni; cum omnis bonitas fundetur in entitate & existentia rei: Ergo potest aliquis appetere malum sub ratione mali.

Respondeo concessa Majori, negando Minoris: nam ut ex Aristotele docet D. Thomas hinc art. 1. ad 3. *Carere malo, habet rationem boni;* unde cum non esse possit apprehendi, & de facto apprehendatur à damnatis & miseris, ut medium conducens ad carentiam mali, seu ad liberationem à miseria & poena, apprehenditur & appetitur sub aliqua ratione boni, non absoluta, sed respectiva.

Ad do quod, cum beatitudo duo includat, unum positivum, scilicet esse cum alio omnium bonorum, & aliud privativum, nempe carere

S omni

omni miseriam, potest appeti duobus modis: primo per modum prosecutionis boni, & hoc contingit, quando aliquis appetit possidere aut obtinere positivè aliquod bonum; secundò per modum remotionis mali, sicut quando aliquis desiderat carere aliqua miseriam, & hoc secundo modo ipsi damnati & miseri, dum appetunt non esse, quarunt beatitudinem, quatenus tunc optant carere omni miseriam.

11 **Objicies ultimò:** Voluntas est libera libertate contrarietatis circa bonum & malum, juxta illud Eccl. 15. *Ante hominem vita & mors bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi:* Ergo potest indifferenter velle bonum & malum.

Respondeo, quod licet voluntas sit libera libertate contrarietatis, in ordine ad quodcumque bonum & malum particulare & limitatum, subindeque possit indifferenter illud velle aut nolle, non tamen circa bonum & malum ut sic, sed est determinata ab autore naturæ ad amandum bonum ut sic, & ad odiendum malum ut sic: unde ad libertatem voluntatis non requiritur quod per actum prosecutionis possit ferri in malum sub ratione mali, sed sufficit quod possit velle malum sub ratione boni: juxta illud Augustini in Enehir. cap. 105. *Nec enim culpanda est voluntas, nec dicendum, aut voluntas non est, aut libera non est, quia beati esse sic volumus, ut esse miseri non solum volumus, sed nequaquam prorsus velle possumus.*

ARTICULUS II.

An bonitas finis sit non solum objectum primum & principale voluntatis, sed etiam totale & adequatum?

PARTEM affirmativam tenent aliqui ex nostris Thomistis, existimantes in mediis nullam inveniri bonitatem intrinsecam, sed illa extrinsecè tantum denominari bona à bonitate finis; sicut medicina dicitur extrinsecè sana à sanitate animalis, cujus est effectiva: unde volunt bonum respectu finis & medii esse analogum analogià tantum attributionis seu proportionis.

S. I.

Sententia negans, ut probabilior eligitur.

12 **D**ico tamen: Media gaudere bonitate intrinseca, diminuta, ac dependente à bonitate finis; & per consequens finem esse quidem objectum primum & principale voluntatis, non tamen adequatum & totale. Ita videtur docere Divus Thomas hic art. 2. ut patebit ponderanti ejus verba: Nam in primis loquens de objecto adequato voluntatis, ut potentia volitiva est, dicit: *Quod voluntas se extendit ad finem, & ad ea que sunt ad finem: ad ea enim se extendit unaquæque potentia, in quibus inveniri potest ratio sui objecti; sicut visus se extendit ad omnia que participant quocumque modo colorem: ratio autem boni, quod est objectum voluntatis, invenitur non solum in fine, sed in his que sunt ad finem.* Deinde in calcè corporis articuli, docet quod sicut intellectus respicit conclusiones, ut in eis relucet principia; ita voluntas fertur in media, prout in eis relucet ordo ad finem; sic enim se habet finis in appetibilibus, sicut principium in intelligibilibus. Et in solut. ad 2. ait quod medium se habet respectu finis, sicut color respectu lucis: Sed

A constat conclusiones in se habere veritatem & cognoscibilitatem intrinsecam, dependentem & tamen à veritate principiorum, eique subordinatam; & similiter colorem esse actui visibilem, licet dependenter à luce in exercitio movendi visum: Ergo ex D. Thoma media gaudent bonitate intrinseca, diminuta tamen, ac dependente à bonitate finis, ratione cujus pertinent ad objectum secundarium & minus principale voluntatis: sicut intellectus non solum habet pro objecto principia, sed etiam conclusiones; vel sicut visus non solum habet pro objecto lucem, sed etiam colorem.

Favet etiam Aristoteles lib. 1. magnorum Moralium cap. 5. ubi sic habet: *Bonorum quaedam sunt fines, alia verò non:* Sed que non sunt fines, haud dubiè media sunt: Ergo ex Aristotele non solum finis, sed etiam media, sunt verè & intrinsecè bona.

Ratio etiam id suadet: Media enim ratione propriæ naturæ habent ordinem, proportionem, & coaptationem in finem; nam medicina habent vim naturalem & proportionem ad temperandum humores, & restituendam sanitatem: Ergo gaudent bonitate intrinseca, ratione cujus pertinent ad objectum secundarium & minus principale voluntatis. Consequentia probatur, tum exemplo materiæ primæ, quæ ratione ordinis ad formam, & capacitatis ejus, dicitur bona, ut docent Philosophi in physica, & colligitur ex Divo Thoma 1. p. quæst. 5. art. 3. ad 3. ubi ait: *Materia prima participat aliquid de bono, scilicet ipsum ordinem vel aptitudinem ad bonum.* Tum etiam quia bonum idem est quod appetibile, seu conveniens appetitui: Sed media ratione proportionis & coaptationis in finem, movent formaliter appetitum, & terminant ejus actum qui est electio; quare quanto major proportio & efficacia est in mediis ad obtinendum finem, tanto magis appetuntur & eliguntur: Ergo ratione huius ordinis, proportionis, & coaptationis in finem, gaudent bonitate intrinseca in ordine ad illum.

Unde D. Thomas 2. 2. quæst. 33. art. 6. ad 3. *Ea que ordinantur ad finem, habent rationem boni ex ordine ad finem.*

Adde quod, sicut virtus existens in lapide, per 14 D quam tendit in centrū, est quædam participatio virtutis conservativæ lapidis existentis in eodem centro; ideòque cum lapis moveretur deorsum, eo velocius moveretur, quò magis ad centrū appropinquaret, quia per approximationem ad suam causam, virtus prædicta quodammodo confortatur & roboratur ad causandum prædictum motum, ut docet Aristoteles de celo textu 38. & ibi Divus Thomas lect. 17. Ita utilitas, per quam media ducunt in finem, est quædam participatio convenientiæ & bonitatis ipsius finis; unde illud medium utilius est ad finem aliquem, quod magis ad illum appropinquaret, quodque magis participat de ipso fine: Ergo si media ab intrinseco habeant utilitatem, ordinem, proportionem, & coaptationem ad finem, gaudent etiam bonitate intrinseca, non absoluta, sed respectiva ac dependente à bonitate ipsius finis. Quare S. Doctor in 2. dist. 21. qu. 1. art. 3. loquens de bonitate mediolorum, & distinguens illam à bonitate finis, sic ait: *Aliquid tamen est quod in se bonitatem habet, non tamen appetitur si absolute consideretur, sed ex ordine ad finem, bonitatem quandam sortitur, que utilitas nominatur.*

Potest etiam suaderi seu confirmari conclusio alia ratione desumpta ex eodem Angelico Doctore

Etore p. quest. 7. art. 6. Intantum aliquid est bonum, inquantum est appetibile, & terminus motus appetitus: Sed media ut talia terminant secundum quid, sive aliquo modo motum appetitus, finis verò simpliciter & ultimò eum terminat: Ergo media gaudent bonitate intrinseca, diminuta, & secundum quid; finis verò simpliciter, & absolutè bonus est. Major patet. Minorem verò declarat D. Thomas exemplò motus corporalis: *Terminatur autem (inquit) motus corporis naturæ simpliciter quidem ad ultimum; secundum quid autè etiam ad medium, per quod utitur ad ultimum quod terminat motum, & dicitur aliquid terminans motum, inquantum aliquam partem motus terminat.*

... Sic ergo in motu appetitus, id quod est appetibile, terminans motum appetitus, secundum quid, ut medietas per quod tenditur in aliud, vocatur utile; id autem quod appetitur ut ultimum, terminans totaliter motum appetitus, sicut quadam res in quam per se appetitus tendit, vocatur honestum, quia honestum dicitur quod per se desideratur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBJICIUNT in primis Adversarii plura Aristotelis & D. Thomæ testimonia, in quibus rationem & nomen boni soli fini attribuunt, bonamque cum fine converti saepe asserunt.

Verum facile responderetur, eos loqui de bono simpliciter & absolutè; illud enim cum fine coincidit, & cum illo convertitur, non autem de bono ut sic, & prout abstrahit à bono simpliciter & secundum quid; à primario & secundario, absoluto & respectivo: sic enim ratio boni non solum fini, sed etiam mediis intrinsecè convenit, ac de illis prædicatur.

Instant Adversarii, & adducunt aliqua Divi Thomæ loca, in quibus ait media non appeti propter aliquam bonitatem in eis existentem.

Sed hæc etiam facile solvuntur, dicendo S. Doctorem his locis non negare mediis omnem bonitatem intrinsecam, sed solum primariam & absolutam, quæ est propria finis. Unde quando ait p. quest. 7. art. 6. ad 2. *Utilia non habere in se unde desiderantur*, sensus est, non habere unde desiderantur propter se, & sistendo in se, quamvis habeant intrinsecam bonitatem & appetibilitatem propter aliud, ut denotant verba subsequenti, *sed desiderantur ut sunt ducentia in alterum.* Similiter cum qu. 21. de verit. art. 1. dicit quod *ratio appetibilitatis ejus quod est ad finem, est finis*, loquitur de appetibilitate, quæ constituit rationem omnino formalem & motivam appetitus, cujusmodi est sola bonitas finis: non excludit tamen aliam intrinsecam appetibilitatem, per quam media secundariò & dependentè à fine terminent suo modo appetitum, ut patet ex locis suprâ relatis.

URGEBIS: D. Thomas suprâ qu. 1. art. 1. probat omnes actiones humanas esse propter finem, ex eo quod finis sit objectum voluntatis: At si finis non esset objectum illius adæquatum, sed primarium solum & principale, hic discursus non valeret; cum omnes actus alicujus potentiæ non tendant in ejus objectum primarium & principale, sed aliqui versentur circa objectum duntaxat secundarium & minus principale: Ergo juxta principia doctrinæ D. Thomæ, finis est objectum totale & adæquatum voluntatis; subinde

Tom. III.

que ille solus est intrinsecè & formaliter bonus, media verò denominativè solum & extrinsecè.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: ut enim discursus D. Thomæ sit legitimus, sufficit quod ratio formalis *sub qua*, seu objectum formale quò adæquatum voluntatis, sit finis, licet media pertineant ad objectum secundarium illius, subindeq; gaudeant bonitate intrinseca: nam ex hoc rectè inferitur omnes actus humanos dependere à fine, sicut à motivo & ratione *sub qua*. Sicut licet colores pertineant ad objectum formale terminativum visus, quia tamen lux est ratio formalis *sub qua* adæquata illius, & colores non habent vim immutandi visum, nisi dependentè à luce, benè colligitur omnia quæ videntur, videri mediante luce. Quo exemplo utitur S. Doctor hic art. 2. ad 2. ubi docet media se habere respectu finis, sicut colores respectu lucis: colores autem habent visibilitatem intrinsecam, dependentem tamen à luce, ut ab objecto motivo & ratione *sub qua*: Ergo pariter media, ratione proportionis & coaptationis quam habent cum fine, gaudent bonitate intrinseca, licet imperfecta ac diminuta, & à bonitate finis, ut à causa motiva dependente, eiq; subordinata.

OBJICIENS secundò: Tota ratio medii consistit in tendentia & relatione ad finem: At relativa, ut talia, nullam dicunt bonitatem aut perfectionem, ut in tractatu de Trinitate ostendimus: Ergo media ut talia, nullam habent in se bonitatem.

Disp. 3. art. 5.

Respondeo, media ut sic, esse relativa transcendentalia, non prædicamentalia; licet enim fundent relationem prædicamentalem, non tamen propria eorum ratio in illa consistit, sed in eo quod ipsam fundat: quamvis autem ratio prædicamentalis secundum rationem *ad* non exprimat perfectionem, ut diximus loco citato, ratio tamen transcendentalis potest ipsam importare. Et ratio discriminis sumitur ex utriusq; relationis natura: nam prædicamentalis est purus respectus ad aliud tanquam ad purum terminum, in quo proinde nulla convenientia neque ad subiectum, neq; ad ipsum terminum, neque ad appetitum importatur; & ita ex nullo capite perfectionem vel bonitatem explicat: transcendentalis verò, quamvis ratio nuncupetur, revera est forma absoluta; & licet ordinetur ad aliquid extrinsecum, aut ab illo dependeat, non tamen est purus respectus, sed dicit vel influxum in terminum, vel proportionem & commensurationem cum eo, vel participationem ab ipso, vel alias similes rationes, quæ convenientiâ & appetibilitatem importare possunt.

OBJICIENS tertio: Movere & allicere voluntatem, est propria causalitas finis, ut docent Philosophi 2. Physicorum: Ergo nequit convenire mediis, nec subinde bonitas intrinseca.

Respondeo causalitatem finis, secundum quod à mediis distinguitur, non esse utcumque movere & allicere voluntatem, sed movere illam primariò, & propter se: media autem quamvis habeant vim intrinsecam movendi, non tamen primariò & propter se, sed secundariò & propter finem, ac dependentè & participativè ab illo.

§. III.

Corollaria ex dictis.

EX dictis colligitur primò, bonum analogicè convenire fini & mediis, non solum analogicè

giã attributionis, sed etiam analogiã proportionality: quia in mediis invenitur intrinsecã ratio boni, quæ ad movendum & excitandum appetitum proportionaliter se habet sicut bonitas finis, cum discrimine tamen in solutione precedentis argumenti adducto.

23 Colligitur secundò, hoc esse discrimen inter voluntatem sumptam pro potentia volitiva, & pro primò ejus actu, qui *simplex volitio* appellatur, quod in prima acceptatione habet pro objecto adæquato bonum ut sic, abstrahens à bono finis & mediis, in secundà verò respicit solum finem ut objectum adæquatum. Ita D. Thomas hic art. 2. ubi sic ait: *Si loquamur de voluntate secundum quod nominat potentiam, sic se extendit ad finem & ad ea que sunt ad finem . . . si autem loquamur de voluntate, secundum quod nominat propriam actum, sic proprie loquendo est finis tantum*: scilicet quia voluntas, ut nominat actum, & simplicem volitionem significat, fertur in id tantum, quod est objectum per se potentia; atque adeò quia objectum per se voluntatis est finis tantum (nam ea quæ sunt ad finem non sunt bona, vel volita propter se ipsa, sed tantum ex ordine ad finem; cum solum bonitate diminuta & respectiva gaudeant, ut supra ostensum est) simplex volitio respicit solum finem, non verò media; sicut primus actus potentia intellectiva, qui dicitur *intellectus seu intelligentia*, non respicit conclusiones, sed prima principia. Unde Philosophus 3. Ethic. cap. 2. ait: *Voluntas est finis: electio autem, eorum que sunt ad finem*. Quæ verba exponens D. Thomas hic in solut. ad 1. dicit, quod ibi Philosophus loquitur de voluntate secundum quod proprie nominat simplicem actum voluntatis, non secundum quod nominat potentiam.

24 Colligitur tertio, omnem actum voluntatis necessariò versari circa finem, vel circa media; atque adeò non posse dari actum neutrum, qui neque ad finem, neque ad media terminetur, sed ad aliquid ab eis abstractum, vel distinctum. Ita communiter Theologi contra Scotum in 2. dist. 1. quæst. 3. ubi ponit differentiam inter actum intellectus & voluntatis, quod in intellectu non potest esse aliquis assensus, qui non sit vel circa principia, vel circa conclusiones, quia nulla est evidentiã ex parte objecti media inter has duas: in voluntate autem dicitur quod est aliquis actus medius, quia potest ostendi voluntati aliquod objectum, quod neque sit propter se bonum, neque propter aliud; unde hunc actum *neutrum* appellat, & dicit esse medium inter fruitionem & usum; nomine *fruitionis* comprehendendo omnem actum qui versatur circa bonum propter se, & nomine *usus* omnem actum qui versatur circa bonum propter aliud, ut expressis terminis declarat ibidem §. *quantum ad primum*. Unde leviter & inconsideratè dixit Vazquez hic disput. 32. cap. 1. Scotum illum actum medium seu neutrum non admisisse, sed in hoc ei imponi à Cajetano & Thomistis: qui enim atterè Scotum legerit, planè cognosceret nihil ei imponi à Thomistis, sed ipsum revera hunc actum neutrum seu medium posuisse. Sed quicquid sit de hujusmodi opinionis patronis:

25 Probatum corollarium ex dictis: Objectum adæquatum voluntatis est bonum, ut articulo precedenti ostendimus: Sed bonum non est nisi triplex, scilicet honestum, delectabile, & utile; ex quibus duo priora habent rationem finis, & sunt appetibilia propter se, posterius verò habet

A rationem mediis & appetibilis propter aliud: Ergo non potest dari aliquis actus voluntatis, qui non sit de fine vel de medio.

Hinc sumitur alia ratio quasi à priori, quam tradit Cajetanus in introductione hujus questionis. Inter opposita contradictoria non datur medium: Sed appetibile propter se, & appetibile propter aliud, sunt contradictoria opposita: Ergo inter illa non datur medium.

Hanc rationem impugnat Vazquez ubi supra: quia (inquit) opposita contradictoria non reperitur inter extrema positiva, sed inter positivum & negativum: bonum autem appetibile gratiã sui, & bonum appetibile gratiã alterius, sunt extrema positiva.

Verum ille *aliorum* vim prædicte rationis, Cajetani mentem non penetravit. Nam licet oppositio contradictoria non reperitur formaliter nisi inter positivum & negativum, hoc tamen non impedit quominus in duobus extremis positivis virtualiter contradictio implicetur; quatenus unum dicit formaliter aliquid positivum, cuius aliud ex sua ratione formali fundat negationem: quod patet in motu sursum & deorsum, nam motus deorsum dicit tendentiam ad centrum mundi, cuius negationem fundat motus sursum ex sua formali ratione. Quamvis ergo bonum amabile gratiã sui, & bonum appetibile gratiã alterius, sint positiva, hoc non impedit quominus implicite & virtualiter includant contradictionem, quatenus unum dicit formaliter aliquid positivum, cuius aliud inquantum hujusmodi fundat negationem. Et hoc est quod intelligit Cajetanus, dū dicit amabile propter se, & amabile propter aliud, esse opposita contradictoria.

Ad do quod finis & medium opponuntur relative; finis enim dicitur per ordinem ad medium, & medium per ordinem ad finem: Sed inter opposita relative non datur medium, ut indubitè patet: Ergo neque inter finem & media.

Dices cum Scoto: Intellectus potest proponere voluntati bonum absolute, abstrahendo à fine & à mediis, seu à bono propter se, & bono propter aliud; bonum enim potest concipi ab intellectu in universali & abstractè, & sic proponi voluntati: Ergo voluntas potest circa bonum habere actum mediis, seu neutrum, qui nõ sit finis nec mediorum. Consequentia patet: quia si objectum abstrahit ab utroque, etiam actus abstrahet, quandoquidem actus sequitur objectum.

Confirmatur: In voluntate datur actus simplicis volitionis, qui nec est circa media, ut patet; cum nondum supponat finem intentum, ratione cuius diliguntur media; nec circa finem, cum nullum ordinem dicat ad media: Ergo in voluntate potest dari, & de facto datur actus neuter, qui nec est circa finem, nec circa media. Ad objectionem respondeo primò, negando Majorem: intellectus enim non potest ostendere voluntati bonum abstractum, quod non sit appetibile propter se, aut propter aliud; quia bonum est analogum, ac proinde non potest ita abstrahi ab illis duabus rationibus, quod illas saltem implicite non includat.

Respondeo secundò, dato quod ratio boni possit abstrahi ab illis duabus rationibus, & sic ostendi voluntati, non posse tamen voluntatem ab eam moveri: utpote cum hujusce rationis ostensio in illo casu foret merè speculativa. Probatum hoc primò: quia bonum non movet voluntatè, nisi ut existens, aut dicens ordinem ad existenti-

plentiam: sumptum autem præcisè in communi, secundum rationem universalem, non involvitur particularis, nec est existens, nec possibile existere: Ergo nec potest voluntatem movere.

Secundò probatur: Bonum non movet practice, nisi in quantum exercet rationem convenientem ad appetentem: Sed non potest exerceri iste ratio, nisi bonum sit conveniens, vel ratione sui, vel ratione alterius, & consequenter vel propter se, vel propter aliud: Ergo bonum abstrahens ab utroque, nequit practice movere.

Explicatur magis: Sicut licet actus humanus secundum se abstrahatur à circumstantiis, & ita secundum se, & ex ratione & quidditate sui obiecti possit esse indifferens; in individuo tamen non potest abstrahere à circumstantiis, & sic debet determinari esse bonus vel malus, ut docet S. Thomas infra qu. 18. art. 9. Ita licet bonum secundum se, & in abstracto, non dicat quòd sit bonum propter se, vel propter aliud, sed tantum quòd sit perfectum & appetibile; in exercitio tamen non potest movere, & practice proponi ab intellectu, nisi proponatur vel ut diligendum gratià sui, quòd est ipsum proponi ut finem in actu exercitio; vel ut diligendum in ordine ad alterum, quòd est ipsum proponi ut medium in actu exercitio. Unde

Ad confirmationem dicatur, actum simplicis volitionis esse circa finem, non respectivè seu comparative sumptum, sed absolutè & secundum se consideratum, seu ut gratià sui amabilem: finis enim duo habet, nempe quòd sit appetibilis gratià sui, & quòd sit ratio appetendi alia quæ in ipsum ordinatur; sub prima ratione, terminat actum simplicis volitionis, sub altera verò attingitur ab actu intentionis, non à simplicis volitione, ut patebit ex dicendis corollario sequenti.

Colliges ultimò: esse tantum actus humanos à voluntate elicitos, nempe volitionem, fructuionem, intentionem, consensum, electionem, & usum: de quibus agit D. Thomas ab hac questione usque ad 16.

Probatur: Omnis actus humanus à voluntate elicitus, vel est circa finem, vel circa media: At circa finem sufficienter constituuntur tres actus, nempe volitio, fructio, & intentio; & circa media sufficienter alii tres, scilicet consensus, electio, & usus: Ergo non sunt plures quàm sex. Major patet ex dictis corollario præcedenti. Minor quoad primam partem probatur. Voluntas vel fertur in finem absolutè, & sic constituitur simplex volitio; vel ut quiescens in fine, & sic constituitur fructio; vel quatenus finis est terminus alicujus quòd in ipsum ordinatur, & sic constituitur intentio: Ergo circa finem solum tres actus versantur, nimirum volitio, fructio, & intentio. Suadetur etiam quoad secundam: Nam vel voluntas vult media absolutè, & sic constituitur consensus; vel vult unum medium præ alio, & sic constituitur electio; vel media applicat ad aliquid, & sic ponitur usus, seu applicatio potentie executive ad opus: Ergo non sunt plures actus à voluntate elicti circa media, quàm tres assignati; nempe consensus, electio & usus.

Dices: Nullus est actus in appetitu sensitivo, cui non correspondeat similis in voluntate: Sed in appetitu sensitivo sunt undecim actus, quos passiones appellamus, nempe amor & odium, desiderium & fuga, delectatio & tristitia, spes

A & desperatio, timor & audacia, ac ira, ut docet D. Thomas infra qu. 23. art. 4. Ergo tot etiam erunt actus in voluntate, & non solum sex quos enumeravimus.

Respondeo, verum esse dari ex parte voluntatis actus, respondentes illis qui sunt in appetitu sensitivo; sed nego illos inter se eandem servare distinctionem & numerum: multa enim, quæ in inferioribus sunt dispersa, reperiuntur adunata in superioribus: unde sicut ea quæ pertinent ad diversos sensus inferiores, à sensu communi percipiuntur; sic voluntas per sex actus enumeratos fertur ad ea, quæ appetitus sensitivus per undecim actus, quos passiones appellamus, attingit.

In articulo 3. quærit D. Thomas, utrum voluntas eodem actu moveatur in finem, & in id quòd est in finem? Sed de hoc redibit sermo infra qu. 12. art. 4.

DISPUTATIO V.

De Motivo voluntatis.

Ad questionem 9. Divi Thomæ.

CUM motivum voluntatis sit causa actuum qui ab illa procedunt, ad tractatum de actibus voluntatis pertinet agere de ejus motivo, & modo quo illa movetur. Unde de primo agemus in hac disputatione: de secundo in sequenti.

ARTICULVS I.

An voluntas moveatur ab intellectu & appetitu quòd specificatorem, & seipsam, ac carere potentias quoad exercitium moveat?

NOTANDUM ex D. Thoma hic art. 1. voluntatem moveri, nihil esse aliud quàm eam reduci de potentia ad actum, & de statu indifferentiæ ad statum determinationis: quare tot erunt motiones voluntatis, quot erunt ejus indifferentiæ. Duplex verò est voluntatis indifferentiæ, una dicitur indifferentiæ contradictionis, quæ est ad duo contradictoriè opposita; scilicet agere vel non agere, amare v. g. vel non amare: alia dicitur indifferentiæ contrarietatis, id est, ad duo contrariè opposita, & est inter terminos positivos, putà agere hoc vel illud, amare vel odio habere. Igitur duplex quoque datur voluntatis determinatio, & motio, duplici jam dictæ indifferentiæ correspondens: una quæ voluntas reducitur de indifferentiæ contradictionis; & hæc dicitur motio quoad exercitium, quia voluntatem, indifferentem ad agendum vel non agendum, determinat hic & nunc ad exercendum suum actum: alia verò quæ reducitur de indifferentiæ contrarietatis; & hæc vocatur motio quoad specificationem, quia voluntatem indifferentem ad plura objecta diversæ speciei, determinat potius ad unum, quàm ad aliud. De hac ergo duplici voluntatis motione breviter hic agendum est, & declarandum à quo voluntas tam quoad specifica-